

Sygn. akt IV CZ 135/13

POSTANOWIENIE

Dnia 16 stycznia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Irena Gromska-Szuster (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Dariusz Dończyk

SSN Agnieszka Piotrowska

w sprawie z urzędu

przy uczestnictwie M. B. C. i in. ,

o zmianę sposobu ograniczenia władzy rodzicielskiej nad małoletnią

i rozwiązanie rodziny zastępczej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 16 stycznia 2014 r.,

zażalenia uczestniczki postępowania M. B. C.

na postanowienie Sądu Okręgowego w B.

z dnia 13 listopada 2013 r.,

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

W wyniku wszczęcia z urzędu postępowania o zmianę sposobu ograniczenia władzy rodzicielskiej K. M. i P. M. nad małoletnią G. M. oraz rozwiązania rodziny zastępczej w osobie M. B. C., Sąd Rejonowy w B. postanowieniem z dnia 17 czerwca 2013 r. zmienił punkt I postanowienia tego Sądu z dnia 23 czerwca 2008 r., wydanego w sprawie IV Nsm .../07 w części ograniczającej władzę rodzicielską K. M. i P. M. nad ich małoletnią córką G. M. urodzoną w dniu 29 stycznia 2006 r. przez umieszczenie małoletniej w rodzinie zastępczej u M. B. C. w ten sposób, że ograniczył władzę rodzicielską K. M. i P. M. nad ich małoletnią córką G. M. przez umieszczenie małoletniej w niezawodowej rodzinie zastępczej u M. O. i J. O., rozwiązując tym samym rodzinę zastępczą w osobie M. B. C.

Sąd pierwszej instancji ustalił między innymi, że funkcjonowanie rodziny zastępczej utworzonej przez M. B. C., w której umieszczona była małoletnia G. M. początkowo nie budziło zastrzeżeń. Z czasem jednak pojawiły się trudności w nawiązywaniu kontaktów z uczestniczką M. B. C. w celu przeprowadzenia kontrolnych wywiadów środowiskowych przez kuratora i pracowników socjalnych a od 2012 r. nasiliły się sygnały o nieprawidłowym funkcjonowaniu rodziny zastępczej, pochodzące od pracowników socjalnych oraz dyrektora szkoły, do której uczęszcza małoletnia, wobec czego Sąd Rejonowy ponownie wszczął z urzędu postępowanie o zmianę sposobu ograniczenia władzy rodzicielskiej rodziców małoletniej i rozwiązanie dotychczasowej rodziny zastępczej. Uczestniczka M. B. C. objęta została wsparciem koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, który podczas niezapowiedzianej wizyty stwierdził w mieszkaniu bałagan, niepodłączony zlew i radykalne pogorszenie warunków mieszkaniowych w wyniku nagromadzenia śmieci i zbędnych rzeczy, noszącego cechy zbieractwa. Uczestniczka M. B. C. sprawiała wrażenie osoby depresyjnej i wycofanej. Pracownicy szkoły wskazywali na niewłaściwą opiekę nad małoletnią: przekarmianie jej i nieodpowiednie ubieranie, co stwierdził też kurator sądowy. W czerwcu 2011 r. odmówiono wszczęcia dochodzenia w sprawie z doniesienia M. B. C. dotyczącego kradzieży ubranek małoletniej z przedszkola oraz narażenia jej przez wychowawców przedszkolnych na niebezpieczeństwo utraty życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, w wyniku czego małoletnia miała doznać nieustalonych obrażeń ciała.

G. M. ma obecnie 7 lat, uczęszcza do klasy „O”, pozostaje pod opieką poradni kardiologicznej, laryngologicznej, neurologicznej i okulistycznej, wykazuje cechy nadpobudliwości, wymaga ciągłej uwagi i troski. Opiekunka M. B. C. ma 43 lata, posiada wyższe wykształcenie, z zawodu jest nauczycielką biologii, ukończyła też studia medyczne: pielęgniarstwo ogólne oraz studia podyplomowe na kierunku rehabilitacji dzieci z dysfunkcjami rozwoju. W badaniu psychiatrycznym nie stwierdzono u niej uchwytanych ostrych objawów psychotycznych.

Sąd Rejonowy wskazał, że nie został przeprowadzony dowód z opinii biegłych z RODK z udziałem biegłego z zakresu psychiatrii, bowiem z uwagi na nieusprawiedliwione niestawiennictwo M. B. C. badania nie mogły się odbyć.

W ocenie Sadu Rejonowego, uczestniczka M. B. C. nie daje już gwarancji sprawowania należytej opieki nad małoletnią i dalsze funkcjonowanie rodziny zastępczej przez nią utworzonej zagraża dobru i bezpieczeństwu dziecka.

Ponieważ rodzice małoletniej w dalszym ciągu nie są w stanie sprawować osobiście opieki nad córką i nie ustały wobec nich przesłanki ograniczenia władzy rodzicielskiej przewidziane w art. 109 § 1 i 2 k.r.o., Sąd Rejonowy zwrócił się do Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie z prośbą o przedstawienie kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej dla małoletniej, a następnie, powołując się na przepisy ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. Nr 149, poz. 887 ze zm. - dalej: „ustawa o wspieraniu rodziny”), przeanalizował kwalifikacje wskazanych kandydatów M. i J. małż. O. i uznał, że posiadają oni predyspozycje do piastowania funkcji rodziny zastępczej. W wyniku tego zmienił we wskazanym na wstępie sposób postanowienie o ograniczeniu władzy rodzicielskiej i ustanowieniu rodziny zastępczej.

Od powyższego postanowienia apelację złożyła uczestniczka postępowania M. B. C., wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, ewentualnie jego zmianę przez utrzymanie w mocy postanowienia Sądu Rejonowego w B. z dnia 23 czerwca 2008 r. w sprawie IV Nsm .../07.

W toku postępowania apelacyjnego uczestnicy postępowania M. i J. małż. O. oświadczyli, że rezygnują z tworzenia rodziny zastępczej dla małoletniej G. M. i

odmawiają pełnienia funkcji takiej rodziny dla małoletniej, gdyż z uwagi na nękania i nagonkę jakiej doznali ze strony uczestniczki M. B. C. od dnia wydania zaskarżonego postanowienia, obawiają się o bezpieczeństwo swoje i swoich biologicznych dzieci.

Postanowieniem z dnia 13 listopada 2013 r. Sąd Okręgowy w B. uchylił zaskarżone postanowienie Sądu Rejonowego i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania odwoławczego.

Sąd drugiej instancji nie podzielił zarzutów apelacji o braku podstaw do rozwiązania rodziny zastępczej utworzonej przez uczestniczkę M. B. C., stwierdził jednak, że wobec odmowy zgody uczestników M. i J. małż. O. na pełnienie funkcji rodziny zastępczej dla małoletniej G.M., konieczne jest uchylenie zaskarżonego postanowienia na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu, gdyż niemożliwe jest pozostawienie w mocy rozstrzygnięcia o umieszczeniu małoletniej w rodzinie zastępczej w sytuacji, gdy osoby wyznaczone do utworzenia rodziny zastępczej odmówiły pełnienia tej funkcji. Powoduje to konieczność ponownego przeprowadzenia całego postępowania dowodowego w zakresie zbadania aktualnej sytuacji małoletniej pod kątem zarówno potrzeby wydania zarządzenia doraźnego jak i ustalenia sposobu ograniczenia władzy rodzicielskiej jej rodziców, w tym także ewentualnego ustanowienia innej rodziny zastępczej.

W zażaleniu na powyższe postanowienie uczestniczka postępowania M. B. C. zarzuciła naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. przez bezpodstawne uchylenie postanowienia Sądu pierwszej instancji, mimo że w sprawie zachodzi jedynie konieczność uzupełnienia postępowania dowodowego o dowód z opinii RODK, który nie mógł być przeprowadzony przez Sądem Rejonowym oraz art. 355 § 1 i art. 386 § 3 k.p.c. przez nie wydanie postanowienia o uchyleniu zaskarżonego postanowienia i umorzeniu postępowania w sprawie, mimo że orzekanie w sprawie stało się niedopuszczalne wobec rezygnacji uczestników M. i J. O., na etapie postępowania apelacyjnego, z tworzenia rodziny zastępczej dla małoletniej.

Wnosiła o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie nie jest uzasadnione.

Zgodnie z art. 36 ustawy o wspieraniu rodziny, umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej następuje po uzyskaniu zgody rodziców zastępczych. Oznacza to, że w razie wycofania zgody przez kandydatów na rodziców zastępczych na pełnienie funkcji rodziny zastępczej dla określonego małoletniego, sąd opiekuńczy, prowadzący z urzędu sprawę dotyczącą opieki nad małoletnim, powinien na podstawie art. 355 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. umorzyć postępowanie w stosunku do uczestniczących w niej kandydatów na rodzinę zastępczą, którzy odmówili zgody, a następnie zgodnie z art. 570¹ § 3 k.p.c. i art. 71 ustawy o wspieraniu rodziny zwrócić się do powiatowego centrum pomocy rodzinie o wskazanie kandydatów na rodziców zastępczych i prowadzić dalsze postępowanie z ich udziałem jako uczestników. W postępowaniu tym sąd opiekuńczy obowiązany jest poczynić wszystkie niezbędne ustalenia co do aktualnej sytuacji małoletniego i kwalifikacji nowych kandydatów na rodzinę zastępczą oraz wydać stosowne orzeczenie.

Postępowanie w tym zakresie może prowadzić tylko sąd opiekuńczy, co wynika wprost z art. 570 i art. 570¹ k.p.c. Zgodnie z art. 568 k.p.c. sądem opiekuńczym jest sąd rodzinny. Ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 203, poz. 1192) zniósła pozycję ustrojową sądów rodzinnych, które od tej chwili są wydziałami rodzinnymi i nieletnich w sądzie rejonowym, a w świetle art. 21 powyższej ustawy nowelizacyjnej ilekroć w przepisach innych ustaw jest mowa o sądzie rodzinnym, rozumie się przez to wydział sądu, do którego właściwości należą sprawy z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, a więc wydział rodzinny i nieletnich w sądzie rejonowym. Obecnie pojęcie „sąd rodzinny” jest pojęciem organizacyjnym, natomiast pojęcie „sąd opiekuńczy” jest kategorią funkcjonalno-procesową. Między tymi pojęciami zachodzi ścisła relacja, gdyż wszystkie czynności zastrzeżone dla sądu opiekuńczego mogą być dokonywane tylko przez sąd rodzinny jako wydział rodzinny i nieletnich sądu rejonowego. W konsekwencji tylko ten sąd, jako właściwy sąd pierwszej instancji, może prowadzić postępowanie

opiekuńcze i podejmować w nim czynności określone w art. 570¹ k.p.c. i art. 71 ust. 3 ustawy o wspieraniu rodziny.

Skoro zatem w rozpoznawanej sprawie Sąd Okręgowy nie podzielił zarzutów apelacji o braku podstaw do zmiany sposobu ograniczenia władzy rodzicielskiej przez zmianę rodziny zastępczej i uznał, podobnie jak Sąd pierwszej instancji, że zachodzi potrzeba takiej zmiany, obowiązany był uchylić zaskarżone postanowienie na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu jako sądowi opiekuńczemu, gdyż wobec wycofania zgody kandydatów na rodziców zastępczych, konieczne stało się umorzenie przez sąd opiekuńczy postępowania prowadzonego z ich udziałem, znalezienie nowych kandydatów do tej roli i przeprowadzenie z ich udziałem całego postępowania dowodowego niezbędnego do rozstrzygnięcia sprawy, a czynności te, zgodnie z art. 570¹ k.p.c. i art. 71 ustawy o wspieraniu rodziny, wykonuje sąd rejonowy jako sąd opiekuńczy.

Biorąc to pod uwagę Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ w zw. z art. 394¹ § 3 i § 1¹ k.p.c. oddalił zażalenie.

jw